

УДК373.3.015.311:159.928-053.4/5(045)

Костю С.Й.
доцент кафедри психології,
Мукачівський державний університет
Суп Л.І.
студент 4 курсу
спеціальності 053 «Психологія»,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИВАЛЬНОЇ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

У статті розглянуто особливості розвивальної роботи обдарованих школярів. Проаналізовано результати теоретико-методологічного аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури, а також представлені рекомендації щодо розвитку дітей початкової школи.

Ключові слова: обдарованість, здібності, діагностика, розвиток, молодший школяр.

The features of developmental work of gifted students are considered in the article. The results of theoretical and methodological analysis of domestic and foreign literature are analyzed, as well as recommendations for the development of elementary school children are presented.

Key words: giftedness, abilities, diagnostics, development, junior high school student.

Принципові положення теорії здібностей, зокрема співвідношення біологічного і соціального у здібностях, їх структура, філо- і онтогенез, можливості й закономірності їх формування й розвитку розкриваються у дослідженнях Б. Ананьєва, І. Беха, Л. Виготського, О. Ковальова, Г. Костюка, В. Крутецького, О. Леонтєва, В. М'ясищева, С. Рубінштейна та ін.

Вітчизняними (Л. Богоявленська, О. Лук, О. Матюшкін, В. Моляко, Я. Пономарьов, Я. Шубінський та ін.) та зарубіжними (Ф. Баррон, А. Біне, Д. Гілфорд, А. Маслоу, К. Роджерс, Ч. Спірмен, Д. Томсон та ін.) дослідниками вивчалися різні аспекти проблеми здібностей: їх природа, компоненти, критерії та показники розвитку, методи і прийоми формування. Більшість з цих питань все ж залишається дискусійними, що свідчить про складність та багатозначність досліджуваної проблеми.

Ученими неодноразово підкреслювалася думка, що формування здібностей є керованим психолого-педагогічним процесом, що включає вплив на мотиви творчої діяльності (О. Дусавицький, О. Киричук), пізнавальні інтереси (Н. Бібік, Г. Щукіна), загальнонавчальні вміння (Н. Каневська, Н. Підгорна, О. Савченко).

Сензитивність молодшого шкільного віку до творчості, зокрема художньої, підкреслювалася В. Сухомлинським, К. Ушинським, та багатьма іншими педагогами-класиками. У дослідженнях Л. Божович, Л. Венгера, В. Давидова, Л. Дранкова, Д. Ельконіна, Н. Менчинської та ін. доведено, що зазначений вік є періодом найінтенсивнішого креативного становлення.

Значно збагатили науково-методичну думку і педагогічну практику музично-педагогічні системи і концепції зарубіжних педагогів, один з принципів яких спрямований на розвиток творчих здібностей дітей, стимулювання їхньої фантазії, художньо-пізнавальної активності (Е. Жак-Далькроз, З. Кодай, К. Орф, Б. Трічков).

В США вже в 50-60 роках була розпочата розробка програм, призначених забезпечити повноцінний розвиток творчого потенціалу обдарованої дитини, розроблені програми у галузі диференційованого навчання (Д. Гільфорд, П. Торране, К. Тейлор, Л. Термен, С. Майлз та ін).

В 70-ті роки психологічні дослідження ще більше перемістились в галузь освіти, що в подальшому дало відчутні результати. Однак, до цих змін пройшов певний час.

Погляди різних вчених, зокрема психологів, мають чимало розбіжностей щодо підходів вивчення, розуміння обдарованості.

Так, за Б.М. Тепловим, «обдарованість ... якісно своєрідне поєднання здібностей, від якого залежить можливість досягнення більшого чи меншого успіху у виконанні тієї чи іншої діяльності» [3].

Шадриков В.Д. виділяє спеціальну обдарованість та обдарованість загальну: «...спеціальна обдарованість — якісно своєрідне поєднання здібностей, яке створює можливість успіху в діяльності, загальна обдарованість - обдарованість до широкого кола діяльності чи якісно своєрідне поєднання здібностей від яких залежить успішність різної діяльності» [2].

На основі аналізу великого масиву теоретичних та емпіричних даних було виділено потенційну обдарованість (котра є вродженим утворенням) та обдарованість актуальну (котра є продуктом взаємодії індивідуума зі світом).

Творчі можливості учня прямо і безпосередньо непов'язані з його здібністю до навчання. Творчість може стимулюватися не стільки

різноманітністю наявного знання, скільки здатністю дитини сприймати нові ідеї, що надає їй можливість долати сталі стереотипи. Формування таких якостей особливо інтенсивно відбувається в молодшому шкільному віці.

У роботі з школярами найбільше значення мають наступні напрямки психологічної діяльності.

Допомога школярам у соціально-психологічній адаптації. Навчаючись у спеціальних закладах, спілкуючись у своєму культурному мікросередовищі, обдаровані діти нерідко зазнають труднощів у спілкуванні, побудові стосунків, організації формальної соціальної взаємодії за рамками такого середовища. До завдань психолога повинна входити робота, спрямована на розширення соціального досвіду школярів, усвідомлення особливостей різних форм соціальних контактів, розширення репертуару їхньої соціальної поведінки. У роботі з підлітками важливого значення набуває робота, спрямована на формування адекватної статевої ролі, побудова стосунків із протилежною статтю.

Організація в школі психологічного середовища, що підтримує й розвиває ідею унікальності кожного школяра, цінності й значимості його здібностей і можливостей. Саме така психологічна обстановка, на противагу конкуренції, самоствердженню за рахунок інших, дозволить максимально розкрити потенціал кожного учня.

Організація спеціальних умов для всебічного, цілісного психологічного розвитку школярів. Вище ми вже говорили про необхідність розвивати всі сторони психічного світу, особистості обдарованих учнів, не перетворюючи їх на стартовий майданчик, «матеріальну базу» для розвитку нехай унікальної, але лише окремої грані їхньої індивідуальності.

Надання школярам методичної, технологічної допомоги в розвитку різних психологічних особливостей і властивостей, удосконаленні своїх здібностей. Психолог може надати школярам серйозну допомогу у виробленні навичок саморозвитку, самовдосконалення, самовиховання. У підлітковому віці практично всі школярі відчувають інтерес до аналізу й розвитку самих себе, в обдарованих людей така потреба часто особливо виражена.

Психопрофілактична робота. В установах, орієнтованих на навчання обдарованих дітей, особливо важливо стежити за дотриманням педагогами, шкільною адміністрацією, батьками деяких психофізичних вікових норм, не допускати значного інтелектуального, інформаційного, фізичного перевантаження школярів.

Здатність творити необхідна як у професійній, так і в повсякденній сфері, але творчі здібності розвинути непросто. Єдиний спосіб зробити це — якнайбільше практикуватися.

Існує 5 шляхів, які можуть забезпечити й підтримати творчу активність:

- культура;
- спеціальні методики;
- ментальна енергія;
- розвиток особистості;
- гумор.

Саме тренінгові заняття забезпечують ефективне використання різних педагогічних методів за рахунок створення позитивної емоційної атмосфери та спрямовуються на отримання сформованих навичок і життєвих компетенцій.

Для розвитку творчих здібностей та обдарованості молодших школярів є необхідною організація діагностичної роботи з учнями, виявлення актуального стану здібностей учнів, їх особистісних якостей, мотивів, інтересів, організація та проведення творчих ігор, тренінгів креативності, корекція надмірної тривожності, невпевненості, тощо.

Для розвитку здібностей та обдарувань дітей необхідно створювати необхідні умови.

Запропоновані нами методи і прийоми стимулюють роботу творчої уяви, дозволяють розкривати здібності, набуті знання, уміння та навички.

Лише у сукупності з педагогічною корекцією, умов та технологій можна стимулювати особистість з максимальною повнотою розкрити себе у соціумі, щодо дозволяє учневі домогтися самоствердження а педагогам соціалізації обдарованих учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Клименко В. Механізм творчості: чим його розвивати / В. Клименко // Шкільний світ. – 2001. – № 25-28. – С. 94.
2. Моляко В.О.. Психологія дитячої обдарованості: метод. рекомендації / В.О. Моляко, О.І. Кульчицька, Н.І. Литвинова. – К., 1995. – 25 с.
3. Нижник Г.М. Корекційно-розвивальна програма для обдарованих дітей. Корекційно-розвивальні програми / Г.М. Нижник, О.О. Куравський, Н.В. Карабаш; упор. Л.В. Підлипна. – Івано-Франківськ: ОІППО, 2006. – 164 с.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>